

STEFANO BIZZOTTO

**DE
WERELDGESCHIEDENIS
IN 12
VOETBALWEDSTRIJDEN**

Vertaling Edwin Krijgsman en Karin Westerdiep

HarperCollins

Voor het papieren boek is papier gebruikt dat onafhankelijk is gecertificeerd door FSC® om verantwoord bosbeheer te waarborgen.
Kijk voor meer informatie op www.harpercollins.co.uk/green.

HarperCollins is een imprint van Uitgeverij HarperCollins Holland, Amsterdam.

Copyright © il Saggiatore S.r.l., Milano 2024
Oorspronkelijke titel: *Storia del mondo in 12 partite di calcio*
Copyright Nederlandse vertaling: © 2024 HarperCollins Holland
Vertaling: Edwin Krijgsman en Karin Westerdiep
Omslagontwerp: Studio Jan de Boer
Omslagbeeld: © Shutterstock
Zetwerk: Mat-Zet B.V., Huizen
Druk: ScandBook UAB, Lithuania, met gebruik van 100% groene stroom

ISBN 978 94 027 1519 4
ISBN 978 94 027 7174 9 (e-book)
NUR 480
Eerste druk mei 2024

Originele uitgave verschenen bij Il Saggiatore S.r.l., Milaan, Italië.

HarperCollins Holland is een divisie van Harlequin Enterprises ULC.
* en ™ zijn handelsmerken die eigendom zijn van en gebruikt worden door de eigenaar van het handelsmerk en/of de licentienemer. Handelsmerken met ® zijn geregistreerd bij het United States Patent & Trademark Office en/of in andere landen.

www.harpercollins.nl

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Het e-book is beveiligd met zichtbare en onzichtbare watermerken en mag niet worden gekopieerd en/of verspreid.

Inhoudsopgave

Voorwoord van Henk Spaan	9
Inleiding	13
1. De wapenstilstand	19
De dag waarop voetbal de Eerste Wereldoorlog stillegde	
2. Het ‘witte’ paard dat Wembley redde	37
De FA Cup en het Europa tussen de twee wereldoorlogen	
3. De grote weigering	53
Sindelar, de Anschluss en het nazisme	
4. Het gemiste doelpunt van Benito ‘Veleno’ Lorenzi	73
Het naoorlogse Italië en het drama van <i>Il Grande Torino</i>	
5. Maandag scoort op maandag	95
Het Spanje van Franco, het Oostblok en het in tweeën gedeelde Europa	
6. De oorlog van honderd uur	113
De jaren zestig en het politieke landschap in Latijns-Amerika	

7. De spookwedstrijd	131
Caszely, Chili en de staatsgreep van Pinochet	
8. De tegengestelde vrije trap	149
Het Afrika van de jaren zestig, tussen dekolonisatie, dictators en neokolonialisme	
9. De gemiste kans op vergelding	169
Duitsland, Nederland en de confrontatie met de herinnering aan het nazisme	
10. Een verdachte dood	189
De Koude Oorlog, de Berlijnse Muur en het verdeelde Duitsland	
11. De schop die geschiedenis maakte	207
Het einde van het verenigd Joegoslavië en de Balkanoorlog	
12. De lange nacht in Parijs	225
Europa en het terrorisme van het nieuwe millennium	
Epiloog: Voetbal in de Lage Landen	243
Dankwoord	249
Beknopte bibliografie	251
Beeldverantwoording	253
Literatuurlijst	254

*Voor mijn vader,
die van geschiedenis hield
en dol was op voetbal*

VOORWOORD

De titel van dit boek is ambitieus, maar niet onwaarschijnlijk. Natuurlijk kun je, zoals Stefano Bizzotto heeft gedaan, het plan opvatten om een deel van de wereldgeschiedenis te vertellen aan de hand van het voetbal. Niemand zal je raar aankijken, wat ze wel zouden doen bij het voornemen de wereldgeschiedenis te vertellen in twaalf honkbalwedstrijden, of in twaalf schaaktoernooien dan wel twaalf windhondenrennen. Dat is een zwaardere opgave, niet in het minst omdat die sporten de nodige uitleg vergen, bijvoorbeeld omdat ze niet in 211 landen worden beoefend zoals het voetbal, de laatste keer dat ik telde.

Het voetbal telt zoveel verhalen. Elke dag komen er tientallen bij. Daarom zijn er zoveel voetbalboeken, voetbalbladen en talkshows. Voetbalboeken zoals deze, waarin de niet-alledaagse verhalen worden verteld en sociale en politieke achtergronden worden geschetst, zijn het interessantst.

Ik moest aan het Midden-Oosten denken, bijvoorbeeld aan het Libië van Moammar al-Qadhafi. Zijn zoon Al-Saadi werd er in 2001, 2002 en 2003 Voetballer van het Jaar. Kijkend naar de methoden van het bewind van de vader, kunnen we ons iets bij de verkiezingen voorstellen. Ik heb de zoon nooit zien spelen, maar connecties tussen Fiat en Libië en tussen Berlusconi en het geslacht al-Qadhafi zorgden ervoor dat Al-Saadi bij drie clubs kon meetrainen en zelfs

speeltijd kreeg bij bijvoorbeeld Perugia. Een van zijn ploeggenoten was de eenmalige Engelse international Jay Bothroyd, die aardige dingen zei over zijn ijver en bescheidenheid. In Perugia had de Libiër Maradona ingehuurd als techniektrainer, of in elk geval als ‘technisch consultant’, en Ben Johnson als fysiek adviseur. Gezien het verleden van de laatste, en trouwens ook de eerste, was het niet verbazingwekkend dat El-Saadi al snel werd betrapt op het gebruik van nandrolon. Hij werd geschorst, een dappere maatregel van de Italiaanse voetbalbond.

Wim Kieft heeft me eens verteld dat toen hij bij Pisa voetbalde, de zoon van voorzitter Anconetani, niet voor niets Adolfo genaamd, voor een van de degradatiewedstrijden aldaar het team toesprak met een geladen pistool in zijn hand. Zo dacht hij zijn motivatiespeech kracht bij te zetten.

Dit soort dingen kan verkeerd aflopen. Een andere dictatorszoon, Oedai Hoessein uit Irak, was voorzitter van het Nationaal Olympisch Comité. Toen het voetbalelftal van Irak in de rust met 0-0 gelijkstond tegen Libanon, belde hij met de coach. Mochten ze verliezen, dan zouden ze thuis worden opgesloten. Trillend van angst begonnen de Irakezen aan de tweede helft en ze verloren met 2-0, las ik bij Sam van Raalte in *Hard gras*. De angst was begrijpelijk. Oedai Hoessein stond bekend om zijn martelpraktijken als een van de atleten tekortschoot.

Het hele team werd inderdaad gearresteerd en veroordeeld tot dwangarbeid.

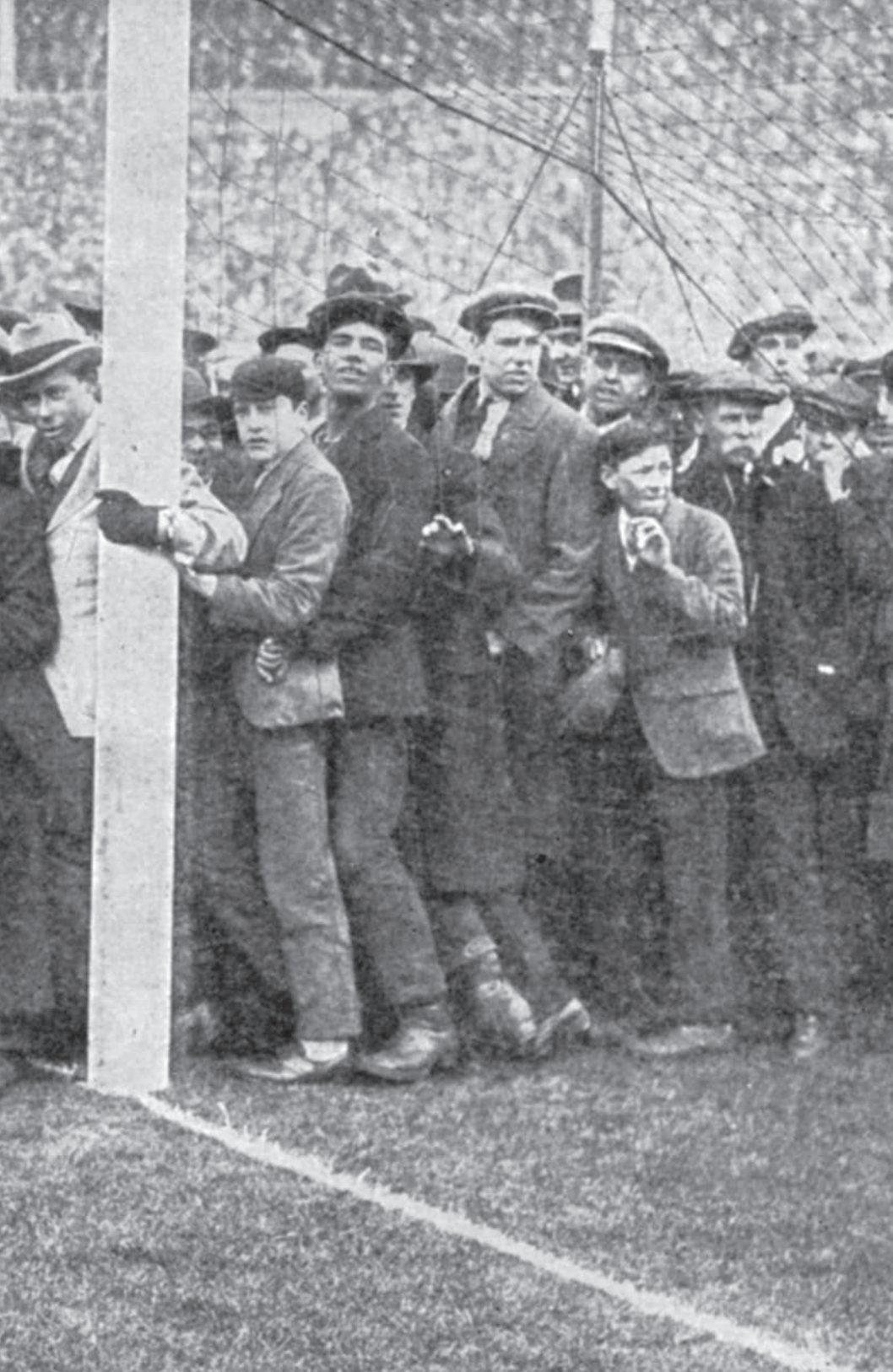
Als Nederlander las ik in Bizzotto’s boek natuurlijk eerst het verhaal over Van Hanegem. We weten het meeste al, maar aan de manier van opschrijven en de keuze van de anekdotes kun je aflezen hoe zorgvuldig de auteur te werk is gegaan. Daarover zal niemand klagen. Hij haalt er zelfs boeken en teksten van David Winner en

Simon Kuper bij, Engelstalige schrijvers en journalisten die uitputtend over het Nederlandse voetbal hebben geschreven. Stefano Bizzotto begint waar het wat Van Hanegem betreft allemaal begon: met het fameuze bombardement op Breskens waarbij zijn vader en een broer en zus omkwamen. Het zou leiden tot een levenslang trauma dat door het verliezen van de WK-finale in 1974 werd versterkt, terwijl Johan Crujff vooral wees op het mooie voetbal dat de harten van de wereld had veroverd. Hem ging het niet om het winnen, maar om de overlevering. Dat interesseerde Van Hanegem allemaal niks. Hij bleef achter met een grote wond in zijn innerlijk die nooit is geheeld.

Henk Spaan

INLEIDING

Er is voetbal en voetbal. Er zijn wedstrijden en wedstrijden. Ze beginnen allemaal na het eerste fluitsignaal van de scheidsrechter, vele eindigen na negentig minuten, of laten we er honderd van maken, met de extra lange blessuretijd van tegenwoordig, en na een tijdje heeft niemand er nog maar de flauwste herinnering aan. Hoe verliep de wedstrijd? Wie won er? Wat stond er op het spel? Vragen die in het luchtledige blijven hangen, wachtend op een antwoord dat niet komt.

En toch gebeurt het soms dat de onbeduidendste wedstrijd de Geschiedenis met een grote G kruist en het lot van een persoon, gemeenschap of land verandert. Wellicht zonder dat de spelers er zelf erg in hebben. Daar is maar weinig voor nodig: een schot op de paal in plaats van in het doel, een fluitsignaal van de scheidsrechter (of het uitblijven daarvan), de keuzes van een trainer. Maar ook de context: de politiek die het voor het zeggen krijgt en de meest beoefende sport ter wereld inzet voor haar eigen belangen.

Voetbal kan (mede) oorzaak zijn van een oorlog, maar kan ook het tegenovergestelde effect hebben, namelijk een conflict onderbreken, al was het maar voor een paar uur of een paar dagen. Dat gebeurde tijdens de Eerste Wereldoorlog. Het kerstbestand is een verhaal dat zo uit een roman lijkt te zijn weggelopen, maar dat, als je er nog eens goed naar kijkt aan de hand van de getuigenissen van mensen die erbij waren, toch veel waarheid moet bevatten.

Dit boek begint daar: Kerstmis 1914. Het is het begin van een reis die ons naar de huidige tijd zal voeren aan de hand van andere oorlogen, zoals de Balkanoorlog. Volgens sommigen zou het ontstaan daarvan niet los te zien zijn van een voetbalwedstrijd. Daartussenin andere verhalen die niet alleen over oorlogen gaan, maar over persoonlijke en collectieve drama's, over nooit geheel opgehelderde sterfgevallen, over dromen die stuklopen op de muur van staatsbelangen. Het is aan een paard en aan zijn berijder te danken dat het met 250.000 mensen volgepakte Wembley Stadium niet het decor werd van een tragedie die honderd keer erger was dan het Heizel-drama. Het enige verschil is de oorzaak: niet de moordzuchtige waanzin van Engelse hooligans, zoals in de jaren tachtig van de vorige eeuw, maar, veel simpeler, de achteloosheid van de organisator van het evenement: de Engelse bekerfinale van honderd jaar geleden.

Wanneer ik in Turijn aankom voor mijn werk op zondag, kan ik het niet laten een blik te werpen op de Basilica di Superga. Elke keer denk ik maar één ding: als de piloot van het vliegtuig waarmee *Il Grande Torino* terugvloog uit Portugal 50 meter hoger had gevlogen, dan had de crash die een eind maakte aan het beste team dat het Italiaanse voetbal ooit heeft voortgebracht niet plaatsgevonden. Maar dat was niet het enige. Als Torino vier dagen eerder verloren had van Inter, dan zou de uitwedstrijd in Lissabon nooit hebben plaatsgevonden en zou de Basilica di Superga nu nog steeds een heiligdom zijn zoals zovele andere, in plaats van een pelgrimsoord voor duizenden supporters, en niet alleen die van Torino. Dat fantastische team zou een inspiratiebron zijn gebleven voor een land dat het had gekozen als symbool van bevrijding na de ellende van de oorlog. En daarom is de hoofdpersoon van ons verhaal Lorenzi, de speler van Inter die het niet kon verkroppen dat hij niet ten minste een van de kansen die hij had gekregen had benut.

Benito Lorenzi, en daarna Matthias Sindelar, Viktor Ponedelnik, Carlos Caszely, Lutz Eigendorf, Willem van Hanegem, personages die wellicht niet allemaal bekend zijn bij het grote publiek, zullen u vergezellen op een reis door een eeuw vol verhalen. Een rode draad zoeken tussen de verschillende hoofdstukken is verspilde moeite. Het zijn gewoon twaalf verhalen, waarvan het laatste als enige doorloopt tot in de eenentwintigste eeuw. Dat gaat over terrorisme, IS, islamitische jihad: Parijs, 13 november 2015. Ook toen had een voetbalwedstrijd er iets mee te maken, met in de hoofdrol de nationale teams van Frankrijk en Duitsland.

Wat uiteindelijk overblijft, is het gevoel dat voetbal niet slechts een krachtmeting is waarin je één doelpunt meer moet maken dan je tegenstander. Arrigo Sacchi noemde het 'de belangrijkste bijzaak in het leven'. Hij had gelijk.

DE WAPENSTILSTAND

1

De dag waarop voetbal de Eerste Wereldoorlog stillegde

